

**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-
АДМІНІСТРУВАННЯ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

**Методичні рекомендації з підготовки здобувача
до практичних занять**

**з дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення економічної
безпеки авіаційних підприємств»**

для здобувачів 1 курсу

**спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (освітньо-
професійна програма «Облік і аудит»)**

(шифр та назва напрямку (спеціальності) підготовки)

Укладачі: к.е.н., доцент Бондаренко
(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри фінансів, обліку та оподаткування
(повна назва кафедри)

Протокол № 11 від «28» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Тетяна КОСОВА

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації з підготовки здобувача до практичних занять з дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки авіаційних підприємств» розраховані для здобувачів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (освітньо-професійна програма «Облік і аудит»).

Метою курсу є формування теоретичних знань та практичних навичок обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства та дослідження актуальних проблем економічної безпеки авіаційних підприємств.

Програма курсу «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки авіаційних підприємств» передбачає: раціональне використання принципів формування обліково-аналітичної інформації як підґрунтя прийняття управлінських рішень у системі економічної безпеки авіаційного підприємства з метою забезпечення можливості набуття здобувачами вмінь застосувати відповідні методи й прийоми бухгалтерського обліку та фінансового аналізу в процесі обліку, бюджетування та оцінювання ефективності діяльності, пов'язаної із забезпеченням стійкого та безпечного функціонування підприємств даної галузі.

Здобувачі повинні вміти: раціонально використовувати методики оцінки рівня економічної безпеки авіаційних підприємств; визначати складові економічної безпеки авіаційних підприємств; адекватно використовувати основні методи оцінки стану економічної безпеки авіаційних підприємств; вирізнити оцінювально-аналітичну підсистему управління економічною безпекою в системі стратегічного управління авіаційним підприємством.

МОДУЛЬ 1 «ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ (СТРАТЕГІЇ) ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ»

Практичне заняття 1.1.

Об'єкт, суб'єкт та мета дослідження економічної безпеки підприємства. Законодавче регулювання економічної безпеки підприємства.

План

1. Економічна безпека підприємства: зміст та еволюція поняття.
2. Економічна безпека як умова діяльності підприємства та його розвитку.
3. Нормативно-правова основа економічної безпеки підприємства.
4. Напрями державного регулювання економічної безпеки авіаційних підприємств.
5. Органи державного регулювання економічної безпеки авіаційних підприємств.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- об'єкт, суб'єкт та мета дослідження економічної безпеки підприємства (ЕБП);
- законодавче регулювання економічної безпеки підприємства;
- основні проблеми безпеки авіаційних підприємств в Україні;
- загрози економічній безпеці підприємств;
- об'єкти захисту економічної безпеки підприємства;
- фактори впливу на рівень економічної безпеки авіаційного підприємства;
- завдання економічної безпеки авіаційного підприємства;
- функції служби безпеки авіаційного підприємства;
- поняття комерційної таємниці та її захисту;
- законодавче регулювання економічної безпеки підприємства.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- знаходити сукупний критерій економічної безпеки авіаційного підприємства;
- визначати рівень економічної безпеки авіаційного підприємства;
- виявляти джерела негативних впливів на економічну безпеку авіаційного підприємства.

Метою проведення практичного заняття є розкриття:

- основних нормативно-правових актів, що визначають державну політику у сфері національної безпеки України;
- основних нормативно-правових актів, що визначають державну політику у сфері економічної безпеки України
- актуальних загроз у сфері економічної безпеки підприємства та напрями державної політики щодо їх подолання
- напрямів нормативно-правового забезпечення державного регулювання економічної безпеки авіаційного підприємства
- основних повноважень органів, що здійснюють державне регулювання економічної безпеки підприємства.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Розкрийте головну мету та принципи системи економічної безпеки підприємства.
2. За якими підходами визначається структура системи економічної безпеки підприємства? Які її складові (підсистеми) ви знаєте?
3. Розкрийте механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.
4. Як визначається ефективність системи економічної безпеки підприємства?
5. Охарактеризуйте основні етапи організації системи економічної безпеки підприємства.
6. Розкрийте основні характеристики менеджменту економічної безпеки підприємства.
7. Як взаємопов'язані менеджмент економічної безпеки та ризик менеджмент підприємства?
8. Охарактеризуйте об'єкти, принципи управління економічною безпекою підприємства.
9. Які методи оцінювання результатів управління економічною безпекою підприємства ви знаєте?

10. Яка структура та функції служби економічної безпеки підприємства?

Практичне заняття 1.2.

Загрози економічній безпеці авіаційних підприємств.

План

1. Загроза діяльності підприємства: сутність поняття.
2. Розвиток загрози діяльності підприємства.
3. Класифікація загроз діяльності підприємства у вітчизняній економіці.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- зміст поняття «загроза діяльності підприємства»;
- відмінності понять «загроза», «небезпека» та «ризик»;
- етапи розвитку загрози діяльності підприємства;
- ознаки класифікації загроз діяльності підприємства;
- загрози загального характеру діяльності вітчизняних підприємств та мегачинники, які їх визначають.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- аналізувати процеси та події, що можуть за певних умов виявитися загрозами діяльності підприємства;
- ідентифікувати умови, обставини та ситуації в діяльності підприємства, за яких процеси та події можуть перетворитися на загрозу діяльності підприємства;
- ідентифікувати стан розвитку загрози діяльності підприємства за допомогою графіку S-подібної кривої;
- визначити вид загрози діяльності підприємства.

Метою проведення практичного заняття є розкриття класифікації загроз та ризиків в діяльності авіаційних підприємств.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Як тлумачиться поняття «загроза діяльності підприємства»?
2. Чи завжди дії суб'єктів зовнішнього середовища підприємства передбачають нанесення йому шкоди, тобто є загрозою його діяльності?

3. За якими ознаками доцільно класифікувати загрози діяльності підприємства?

Практичне заняття 1.3

Обліково-аналітичне забезпечення як складова функціонування системи економічної безпеки авіаційних підприємств.

План

1. Суть і місце обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства.

2. Понятійно-категоріальний апарат обліково-аналітичного забезпечення в системі управління економічною безпекою підприємства.

3. Склад обліково-аналітичної системи авіаційного підприємства, характеристика структурних частин.

4. Основи організації обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

5. Принципи організації та механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

6. Формування контролю, організація аудиту системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- поняття та завдання обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства;
- місце підсистеми обліково-аналітичного забезпечення управління економічними операціями авіаційного підприємства;
- складові обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційних підприємств;
- елементи обліково-аналітичної системи;
- вимоги до інформації, яку формують в обліковій системі суб'єкта господарювання при прийнятті управлінських рішень;

- причини недотримання основних вимог до облікової інформації;

- основні користувачі обліково-аналітичної інформації авіаційного підприємства.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- застосовувати принципи організації системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства;

- розробляти механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства;

- проводити процес формування контролю, організація аудиту системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

- проводити аудит обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

Метою проведення практичного заняття є ознайомлення з проведенням обліково-аналітичним забезпеченням як складова функціонування системи економічної безпеки авіаційних підприємств.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Які ключові аспекти обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки?

2. Принципи формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки.

3. Основні відмінності фінансової, управлінської та податкової обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки.

4. Категорії обліково-аналітичної інформації з обмеженим доступом, її правовий режим.

Практичне заняття 1.4.

Підсистеми обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційних підприємств.

План

1. Складові елементи системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

2. Структурні частини обліково-аналітичної системи економічної безпеки авіаційного підприємства.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- зміст поняття «підсистема економічної безпеки підприємства»;
- функції та властивості підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства;
- підходи до побудови структури підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства;
- принципи побудови підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства;
- характеристики функціональних підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства;
- об'єкти, суб'єкти та способи захисту у підсистемах економічної безпеки авіаційного підприємства.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- побудувати структуру підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства за функціональним підходом;
- побудувати структуру підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства за об'єктно-суб'єктним підходом;
- визначити функції підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства;
- визначити об'єкти, суб'єкти та способи захисту у підсистемах економічної безпеки авіаційного підприємства.

Метою проведення практичного заняття є ознайомлення з підсистемами обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційних підприємств та надання їх характеристик.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Надайте характеристики підсистемам системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства.

2. Які основні відмінності підсистемам системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки авіаційного підприємства?

3. Назвіть принципи побудови підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства.

4. Розкрийте функції та властивості підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства.

5. Побудуйте структуру підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства за об'єктно-суб'єктним підходом.

6. Побудуйте структуру підсистем економічної безпеки авіаційного підприємства за функціональним підходом

Практичне заняття 1.5

Механізм обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки авіаційних підприємств.

План

1. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання.

2. Система фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки.

3. Характеристика елементів структури механізму безпеки підприємства в системі наукового пізнання.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- інтереси підприємства;
- технологію і техніку управління механізмом обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки авіаційних підприємств;
- індикатори оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти застосовувати:

- дерево фінансових інтересів підприємства;
- SWOT-аналіз;
- PEST-аналіз;
- метод розробки сценаріїв розвитку подій;
- бенчмаркінг.

Метою проведення практичного заняття є ознайомлення з механізмом забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Як ви розумієте поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства»?
2. Через які поняття розкривається сутність цієї категорії?
3. Яке основне призначення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства?
4. Охарактеризуйте базові компоненти механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.
5. Дайте визначення терміну «інтереси підприємства».
6. Дайте класифікацію фінансових інтересів в залежності від різних критеріїв.

Практичне заняття 1.6

Методи оцінки економічної безпеки підприємства. Чинники, що впливають на економічну безпеку авіаційних підприємств.

План

1. Методи оцінки економічної безпеки авіаційного підприємства.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- найпоширеніші підходи до оцінювання економічної безпеки авіаційного підприємства
- підходи та методи оцінки рівня економічної безпеки авіаційного підприємства;
- переваги та недоліки найпоширеніших методичних підходів;
- систему показників інтегральної оцінки рівня економічної безпеки авіаційного підприємства.
- На основі набутих знань здобувачі повинні вміти застосовувати:
 - методи прогнозування банкрутства (зокрема, багатофакторні дискримінантні моделі та інші методи інтегральної оцінки фінансово-економічного стану підприємства);

- - методи комплексної оцінки загроз (інтегральна оцінка ризику, оцінка ефективності захисних заходів);
- модель інтегральної оцінки рівня економічної безпеки авіаційного підприємства
- - методи комплексної оцінки економічного потенціалу підприємства (багато- векторна ресурсно-функціональна модель економічної безпеки, оцінка конкурентного статусу фірми, інтегральна оцінка додержання інтересів компанії, SWOT-аналіз, багатофакторна лінійна модель).

Метою проведення практичного заняття є ознайомлення з методами оцінки економічної безпеки авіаційного підприємства.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Розкрийте методи оцінки економічної безпеки авіаційного підприємства.
2. Як визначається ефективність системи економічної безпеки авіаційного підприємства?
3. Охарактеризуйте основні етапи організації системи економічної безпеки авіаційного підприємства.
4. Розкрийте основні характеристики менеджменту економічної безпеки авіаційного підприємства.
5. Охарактеризуйте об'єкти, принципи управління економічною безпекою авіаційного підприємства.
6. Які методи оцінювання результатів управління економічною безпекою авіаційного підприємства ви знаєте?

Практичне заняття 1.7

Методи оцінки економічної безпеки підприємства. Чинники, що впливають на економічну безпеку авіаційних підприємств.

План

1. Чинники, що впливають на економічну безпеку авіаційних підприємств.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- підходи до систематизації чинників впливу на економічну безпеку підприємства;

- склад внутрішніх та зовнішніх чинників економічної безпеки;
- вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на економічну безпеку авіаційного підприємства ;

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- встановлювати внутрішні чинники економічної безпеки;
- встановлювати зовнішні чинники економічної безпеки;
- виявляти вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на економічну безпеку авіаційного підприємства.

Метою проведення практичного заняття є огляд основних підходів до систематизації чинників впливу на економічну безпеку підприємства та проведення їх складу і систематизації.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Які внутрішні чинники впливають на економічну безпеку авіаційного підприємства?
2. Зазначте зовнішні чинники, які впливають на економічну безпеку авіаційного підприємства.

Практичне заняття 1.8

Методи оцінки конкурентоспроможності авіаційних підприємства.

План

1. Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємства.
2. Переваги та недоліки методів оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- вітчизняні і закордонні підходи щодо класифікації методів оцінки конкурентоспроможності підприємств;
- систему методів оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- переваги та недоліки методів оцінки конкурентоспроможності підприємств.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти розраховувати методи:

- засновані на аналізі порівняльних переваг;
- що базуються на теорії рівноваги фірми і галузі;
- побудовані на основі теорії ефективної конкуренції;
- засновані на теорії якості товару;
- побудовані на основі матриць;
- інтегральні;
- засновані на теорії мультиплікатора;
- засновані на визначенні позиції в конкуренції з точки зору стратегічного потенціалу підприємства;
- засновані на порівнянні з еталоном.

Мета практичного заняття полягає в проведенні оцінювання конкурентоспроможності продукції та визначення конкурентних переваг авіаційних підприємств.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Наведіть переваги та недоліки методів оцінки конкурентоспроможності підприємств.
2. Сформулюйте систему методів оцінки конкурентоспроможності підприємства.
3. Розкрийте вітчизняні і закордонні підходи щодо класифікації методів оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Практичне заняття 1.9

Напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.

План

1. Напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.
2. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.
3. Переваги та недоліки напрямків зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.

Література: [1-15].

Методичні рекомендації

Вивчивши цю тему здобувачі повинні знати:

- шляхи зміцнення економічної безпеки підприємства;
- системи стратегічного планування і прогнозування;
- вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на формування шляхів зміцнення економічної безпеки підприємства.

На основі набутих знань здобувачі повинні вміти:

- обирати напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств;
- виявляти вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств;
- аналізувати переваги та недоліки напрямків зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.

Мета практичного заняття полягає в дослідженні напрямків зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Розкрийте вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на напрями зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.
2. Надайте характеристику напрямкам зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.
3. Наведіть переваги та недоліки напрямків зміцнення економічної безпеки авіаційних підприємств.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999. №996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 14.06.2023).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 14.06.2023).
3. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 р. № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (дата звернення: 14.06.2023).
4. Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text> (дата звернення: 14.06.2023).

5. Марченко О.С. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екон. теорії. Харків : Право, 2022. 246 с.

6. Левченко О.М., Шалімова Н.С., Грінка Т.І., Сторожук О.В. Інформаційне та обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : навч. посіб. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 190 с.

7. Дідик А.М., Кузьмін О.Є., Ортинський О.Л., Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Ілляшенко О.В. Економічна безпека підприємства: підручник. Львів: НУ «Львівська політехніка», ТЗОВ «Видавнична група «Бухгалтери України»», 2019. 624с.

8. Бенько М. М. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 562 с.

9 Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2019. 256 с.

10. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

11. Зубок М.І., Рубцов В.С., Яременко С.М., Гусаров В.Г., Чернов Ю.В. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навч. посіб. К.: 2020. 226 с.

12. Кавун С.В., Пилипенко А.А., Репко Д.О. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідації інформації: навч. посіб. Х: Вид. ХНЕУ, 2019. 264 с.

13. Отенко І.П., Іващенко Г.А., Воронков Д.К. Економічна безпека підприємства: навч. посібн. Х.: ХНЕУ, 2019. 251 с.

14. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 456 с.

15. Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. Економічна безпека підприємництва в Україні: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

2. Сайт компанії «Ліга-Закон». URL: [http:// www.ligazakon.ua](http://www.ligazakon.ua)
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України.
URL: <http://www.sfs.gov.ua/>
4. Сайт газети «Все про бухгалтерський облік». URL:
<https://www.vobu.ua/>
5. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України.
URL: <https://avia.gov.ua/>